

Verslag

3D-onderzoek begrotingen gemeenten 2018

Directoraat-Generaal Bestuur, Ruimte en Wonen

Directie Bestuur en Financiën

Afdeling Interbestuurlijke Relaties

Den Haag 19 april 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
1 Provinciaal Toezichtverslag	8
2 Uitkomsten vragen-formulieren begrotingen 2018 gemeenten	10
a. Vraag 1 & 2: Onderbouwing lastenraming	10
b. Vraag 3 & 4: Transformatie	12
c. Vraag 5 t/m 9: Samenwerking tussen gemeenten	14
d. Vraag 10 t/m 12: Risicomanagement en Reserves	17
e. Vraag 13 t/m 16: Voorgangsbewaking 3D	20
3 Relevante ervaringen voor 2019	23

Bijlagen

Bijlage A Provinciaal Toezichtverslag – teksten sociaal domein

Bijlage B Vragenlijst onderzoek begrotingen 2018

Bijlage C Toelichting gemeenten per vraag

Bijlagen A, B en C zijn in een separaat bestand opgenomen.

Voorwoord

In dit verslag wordt gerapporteerd over het vierde onderzoek naar de gemeentebegrotingen op het onderdeel van de drie decentralisaties (3D's). Het onderzoek is eind 2017 uitgevoerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) met medewerking van de provinciaal financieel toezichhouders. Het sociaal domein is voor de provinciaal toezichhouders een specifiek aandachtspunt bij hun toezichtstaak waarbij zij gebruik kunnen maken van de uitkomsten van de enquête.

In de aanloop naar 2015, het eerste jaar waarin gemeenten op grond van de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet integraal verantwoordelijk werden voor het sociaal domein, ontstond er bij een aantal van de provinciale toezichhouders behoefte aan het ontwikkelen van gezamenlijke toetspunten om de gemeentebegrotingen op het onderdeel van de 3D's te beoordelen. Dit resulteerde in een door de gezamenlijke toezichhouders opgestelde vragenlijst die op basis van de opgedane ervaringen met de enquêtes over 2015, 2016 en 2017 is aangepast tot de vragenlijst voor de enquête over de begrotingen 2018. Deze vragenlijst treft u aan in bijlage B. Dit verslag rapporteert over het, op basis van de aangepaste vragenlijst, uitgevoerde internetonderzoek bij gemeenten en bestaat uit de volgende drie onderdelen:

1. Provinciaal Toezichtverslag

In dit onderdeel wordt ingegaan op de bevindingen over het Sociaal Domein uit het toezichtverslag van de provinciaal toezichhouders.

2. Uitkomsten vragenformulier begroting 2018 gemeenten

In kwantitatieve en kwalitatieve zin wordt verslag gedaan van de uitkomsten van de vragenformulieren.

3. Relevante ervaringen voor 2019

Gerapporteerd wordt over onderzoekservaringen die relevant zijn voor het geval een vergelijkbaar onderzoek in 2018 opnieuw wordt uitgevoerd.

Voor deze drie onderdelen treft u eerst een samenvatting van de onderzoeksbevindingen aan.

Samenvatting

Opzet en Respons

Het 3D-enqueteonderzoek dat is uitgevoerd onder de gemeenten over de gemeentelijke begrotingen van 2018 is het vierde onderzoek over de drie decentralisaties. Eind 2017 is het onderzoek door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), in samenwerking met de provinciaal toezichthouders, uitgevoerd. De communicatie met de gemeenten liep via de provinciaal toezichthouders. Van de 388 gemeenten in 2017 hebben 337 gemeenten (87%) de enquête ingevuld. In vergelijking met de respons van 92% bij het vorig onderzoek is de respons iets teruggelopen. Dit hangt samen met het relatief grote aantal gemeenten dat betrokken is bij herindelingen per 1 januari 2018. Deze gemeenten hebben de enquête veelal niet ingevuld, omdat deze gemeenten ten tijde van de enquête nog geen (vastgestelde) begroting 2018 hebben. Ondanks het effect van de herindelingen is de respons nog steeds hoog.

Onderbouwing lastenraming

De onderbouwing van de lastenramingen in de gemeentelijke begrotingen voor het sociaal domein lijkt steeds reëler te worden. Het meest gegeven antwoord op de vraag wat de belangrijkste basis is voor de onderbouwing betreft (de eigen) ervaringcijfers. Uit de gegeven toelichtingen valt op te maken dat deze ervaringcijfers vaak worden aangevuld met verwachtingen voor de toekomst (als demografische ontwikkelingen en gevolgen van ingezet beleid) en met afgesloten contracten. Ook een aantal provinciaal toezichthouders meldt in hun bijdrage van het provinciaal toezichtverslag 2018 dat gemeenten een beter inzicht in de uitvoeringslasten sociaal domein krijgen.

Overigens blijft daarnaast ook budgetneutraliteit voor de meeste gemeenten een belangrijk uitgangspunt. Dit uitgangspunt kan spelen op zowel het niveau van de afzonderlijke (rijks)budgetten als op het totaal van de beschikbare (rijks)middelen voor de 3D. Voor de meeste provinciaal toezichthouders is dit reden om in hun bijdrage in het provinciaal toezichtverslag 2018 als bevinding over het sociaal domein op te nemen dat nog geen einde is gekomen aan de onzekerheid over de financiële effecten van de decentralisaties in het sociaal domein. Deze onzekerheid bestaat omdat de vraag is of een budgettair neutrale uitvoering wel haalbaar is. Een deel van de gemeenten

geeft aan dat dit uitgangspunt voor 2018 niet haalbaar lijkt, maar heeft in hun meerjarenbegroting wel weer een budget neutrale uitvoering geraamd. Het risico dat de financieel toezichthouders benoemen is de onzekerheid of de in de (meerjaren)begroting opgenomen taakstellingen (welke bijvoorbeeld via 'inverdieneffecten' van de transformatie gerealiseerd moeten worden) die nodig zijn om neutraal te ramen in volle omvang gerealiseerd kunnen worden.

Transformatie

Waar het in het vorige onderzoek ging over de vraag of de gemeenten al bezig waren met de transformatie (waar 97% aangaf dit te doen), is nu gevraagd hoe ver de gemeenten eind 2018 denken te zijn met de transformatie als de plannen van de begroting gerealiseerd worden. Het overgrote deel van de gemeenten geeft aan dat er dan een start is gemaakt (42%) of dat de gemeente al een eind op weg is (45%). Een klein deel (4%) meldt dat ze dan in de laatste fase zitten en in 2019 de stap kunnen maken van de ontwikkelingsfase naar de onderhoudsfase. In door gemeenten gegeven toelichtingen valt regelmatig te lezen dat transformatie nog wel een aantal jaar gaat vragen. Veel genoemde voorbeelden van hoe invulling wordt gegeven aan transformatie in de begroting 2018 zijn het verder inzetten op preventie/vroegsignalering (bijvoorbeeld via praktijkondersteuners bij huisartsen en gezinscoaches) en op algemene voorzieningen (bijvoorbeeld via afspraken met de huisarts, en via verdere uitnutting van het 'voorliggend veld'), en een nieuwe manier van inkopen van jeugdhulp en Wmo-begeleiding (meer resultaatgericht kunnen sturen via zorgprofielen, met meer uitvoeringsvrijheid voor de zorgaanbieder). Ook regelmatig genoemd: de doorontwikkeling van de toegang/ sociale wijkteams en soortgelijke teams, en aandacht voor de benodigde cultuuromslag. Gemeenten die toelichten waar nog de grootste uitdagingen liggen noemen dan vooral Jeugdzorg, "zowel qua beleid als financieel", en het domeinoverstijgend integraal werken.

De meerderheid van de gemeenten (81%) geeft aan dat de uitvoering van de Participatiewet, de Jeugdwet en de WMO 2015 (deels) integraal wordt georganiseerd. Het aandeel gemeenten dat aangeeft dat integrale uitvoering van de afzonderlijke wetten vooralsnog niet aan de orde is, is verder gedaald (van 18% in het vorig onderzoek naar 13% nu).

Integrale uitvoering lijkt dus toe te nemen, maar dat betekent nog niet dat de middelen daarvoor ook ontschot worden opgenomen in de begroting. Bijna 1 op de 5 gemeenten die antwoordt dat de wetten (deels) integraal worden uitgevoerd, geeft aan de middelen ontschot op te nemen, maar het overgrote deel van deze gemeenten, ruim 4 op de 5, kiest ervoor om afzonderlijke deelbudgetten op te nemen.

Samenwerking tussen gemeenten

De bevinding in het vorige onderzoeksverslag dat het aandeel gemeenten dat onderlinge financiële solidariteit regelt voor jeugdzorgtaken af lijkt te nemen, is ook in dit onderzoek weer de uitkomst. Nu geeft iets meer dan de helft van de gemeenten (52%) aan dat in 2018 bij regionale samenwerking tussen gemeenten voor (een deel van de) jeugdzorgtaken sprake is van het profijtbeginsel (elke gemeente betaalt de 'eigen' kosten). In het vorig onderzoek over de begrotingen 2017 gaf 44% van de gemeenten dat antwoord, in het onderzoek over de begrotingen 2016 was dat 31%. Van de gemeenten die wel onderlinge financiële solidariteitsafspraken hebben gemaakt stelt bijna 50% dat deze afspraken alleen gelden voor de duurdere/risicovollere jeugdzorgtaken. Dit is in lijn met de uitkomst in het vorige onderzoek. Wel lijkt de periode waarvoor de afspraken gelden langer te worden. Gold in het vorige onderzoek dat ongeveer één op de drie gemeenten afspraken voor meer dan 2 jaar heeft gemaakt, in dit onderzoek is dat bijna de helft van de gemeenten.

Ongeveer een kwart van de gemeenten (27%) geeft aan deel te nemen in gemeenschappelijke regelingen op het gebied van de 3D's die over 2016 te kampen hadden met financiële tekorten (na inzet van reserves). Dat is in lijn met het onderzoek van vorig jaar (24%).

Risicomanagement en Reserves

Vrijwel alle gemeenten hebben oog voor de risico's sociaal domein; de wijze waarop de gemeenten deze risico's meenemen in hun risicomanagement verschilt. Ongeveer de helft van de gemeenten geeft aan dat ze de afzonderlijke decentralisatierisico's kwantificeren en ongeveer een derde benoemt de risico's wel maar kwantificeert deze niet (deze gemeenten hanteren voor de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit een andere werkwijze, bijv. een bepaald percentage van de begrotingsomvang of van de integratie-uitkering sociaal domein). De overige gemeenten gaan veelal niet uit van de afzonderlijke decentralisatierisico's, maar hanteren bijvoorbeeld één totaalrisico sociaal domein of per decentralisatiewet, of geven aan dat de aanpak per subdomein anders is. De decentralisatie die bij het benoemen van de belangrijkste risico's het meest wordt genoemd in de toelichting is Jeugd, gevolgd door de Participatiewet (met name de WSW). De toelichtingen van gemeenten laat een brede range aan

risico's zien. Aan de lastenkant zijn veel genoemde risico's het open-einde-karakter van voorzieningen (bijvoorbeeld via externe verwijzers Jeugd, maar ook bij Wmo-voorzieningen en BUIG), een hogere vraag naar zorg en ondersteuning dan verwacht en een onzekerheid over/lastige inschatting van de toekomstige kosten en van de financiële effecten van innovaties. Aan de batenkant komen de door gemeenten genoemde risico's van decentralisaties vooral neer op de neerwaartse ontwikkeling van de rijksmiddelen (sneller dan het inverteffect van de transformatie), en de financiële effecten van aanpassingen in het gemeentefonds. Voorbeelden van andere risico's die een aantal keer of incidenteel zijn genoemd: de omvang van de gemeente cq van het klantenbestand (één nieuwe, dure klant geeft een financieel probleem), risico van omvallen van een zorgaanbieder, de eindafrekeningen van zorgaanbieders, en de gevolgen van jurisprudentie.

Net als vorig jaar heeft het overgrote deel van de gemeenten (91%) middelen gereserveerd om de decentralisatierisico's, mochten die zich in 2018 voordoen, op te kunnen vangen. Hiervan brengt 72% van de gemeenten de middelen overwegend onder in bestemmingsreserves voor het sociaal domein en 19% doet dit overwegend in de algemene reserves (dat deel van de algemene reserves krijgt dan het label sociaal domein). De 9% van de gemeenten die dit niet doen geven als reden dat ze wel risico's in het sociaal domein onderkennen, maar deze niet opvangen met specifiek afgebakende reserves sociaal domein, maar tekorten en/of risico's opvangen uit bijv. de algemene reserve.

Deze reserves voor het sociaal domein (zowel bestemmingsreserves als algemene reserves sociaal domein) zijn bij 62% van de gemeenten eind 2016 toegenomen ten opzichte van 2015. Dat is een lichte daling ten opzichte van het voorgaande onderzoek waar 67% van de gemeenten aangaven dat eind 2015 de bestemmingsreserves waren toegenomen). De reserves zijn bij 13% grosso modo gelijk gebleven en bij 12% van de gemeenten afgenomen. In de toelichting wordt regelmatig de verwachting genoemd dat de reserves ingezet moeten worden en mogelijk leeg kunnen raken.

Voortgangsbewaking 3D

De informatieverstrekking aan de raad verloopt bij de meeste gemeenten via een combinatie van stukken voor de reguliere planning&control-cyclus, periodieke rapportages/monitors en/of informatie-/thema-avonden en dergelijke. Incidenteel wordt aangegeven dat het de bedoeling is om de rapportages te laten opgaan in de P&C-stukken, of juist dat gewerkt wordt aan een nieuwe monitor.

Bijna twee op de drie gemeenten (63%) geeft aan dat de gerealiseerde uitgaven 2016 voor de gedecentraliseerde taken (netto-lasten) per saldo lager zijn uitgekomen dan de ontvangen (rijks)middelen. Dit zijn meer gemeenten

dan op basis van het vorige onderzoek verwacht mocht worden. In dat onderzoek verwachtte 54% van de gemeenten namelijk minder uit te geven in 2016 dan aan (rijks)middelen ontvangen zou worden. Het aandeel gemeenten met lagere gerealiseerde uitgaven dan ontvangen (rijks)middelen is wel duidelijk lager dan de 87% gemeenten die in het vorig onderzoek aangaf over 2015 over te hebben gehouden. Volgens ruim een kwart van de gemeenten (28%) zijn de gerealiseerde uitgaven in 2016 per saldo hoger dan de ontvangen (rijks)middelen. Dit percentage ligt hoger dan de verwachting voor 2016 in het vorige onderzoek (19%), en ook hoger dan het percentage gemeenten dat in het vorige onderzoek een gerealiseerd tekort meldde over 2015 (6%). De overige 9% geeft aan dat het saldo grosso modo gelijk is aan de middelen die beschikbaar zijn gesteld.

Deze lijn van een afnemend aandeel gemeenten met lagere lasten dan de ontvangen rijksmiddelen en een toenemend aandeel gemeenten met hogere lasten dan de ontvangen

rijksmiddelen zet zich door in de verwachting voor 2017: bijna de helft van de gemeenten (49%) verwacht dat over 2017 de uitgaven hoger zullen zijn dan de beschikbare middelen. Een kwart van de gemeenten (25%) zegt dat de uitgaven lager zullen zijn en de andere 26% verwacht een evenwicht.

Meer dan negen op de tien gemeenten (93%) verwacht dat de accountant een goedkeurend oordeel afgeeft bij de jaarrekening 2017. Daarmee zou het aandeel gemeenten met een goedkeurende verklaring weer vergelijkbaar zijn met het aandeel gemeenten van vóór de decentralisaties. Wel melden een aantal gemeenten in hun toelichting dat het een spannende exercitie blijft. Over 2015 kreeg minder dan de helft van de gemeenten (47%) een goedkeurende verklaring, over 2016 was dat al opgelopen naar 82%. De inzet van gemeenten (in samenwerking met accountants en anderen) gericht op verbetering van werkprocessen en de verantwoordingsinformatie daarover heeft duidelijk geloond.

1 Provinciaal Toezichtverslag

De provinciaal toezichthouders brengen elk jaar een verslag uit over het door de provincies uitgevoerde financieel toezicht op gemeenten. In dat verslag wordt per provincie aandacht besteed aan onder meer de ontwikkeling van de financiële positie van de gemeenten, welke gemeenten onder preventief toezicht staan in dat jaar, en welke gemeenten de artikel 12-status hebben of een artikel 12-aanvraag hebben ingediend.

De decentralisaties maken een substantieel onderdeel uit van de gemeentelijke begrotingen, en de budgetten zijn met taakstellingen overgegaan naar gemeenten. Het sociaal domein is voor de provinciaal toezichthouders dan ook een specifiek aandachtspunt bij hun toezichtstaak. In hun Toezichtverslag 2018 constateren een aantal provinciale toezichthouders dat aan de onzekerheid over de financiële effecten van de decentralisaties in het sociaal domein nog geen einde is gekomen. Het door gemeenten gehanteerde uitgangspunt van budgetneutraliteit in voorgaande jaren is voor het overgrote deel ook bij de begroting 2018 opgenomen maar onzeker is nog of de hiervoor opgenomen taakstellingen in volle omvang haalbaar is. De vraag is dan ook of budgettaire neutraliteit op termijn bereikt zal worden.

In het merendeel van de afzonderlijke bijdragen van de provincies in het Toezichtverslag wordt ingegaan op de onzekerheid of het door veel gemeenten toegepaste uitgangspunt van budgetneutraliteit en de daarvoor opgenomen taakstellingen in de (meerjaren)begroting realistisch zullen blijken te zijn. Een van de provinciale toezichthouders formuleert dit als volgt:

“De financiële effecten van de decentralisaties in het sociaal domein zijn ook dit jaar nog grotendeels neutraal geraamd. Er zijn gemeenten die naast de vanuit het Rijk opgenomen bezuinigingstaakstelling nog extra bezuinigingen op dit terrein hebben opgenomen. Het overgrote deel heeft echter de vanuit het Rijk opgenomen bezuinigingstaakstellingen onverkort overgenomen en deze zijn leidend voor de uitvoering binnen de gemeente. De jaarrekening over 2016 toont, ondanks verbeteringen, nog onvoldoende aan of de aannames op dit terrein realistisch zijn. In de meeste gemeenten is sprake van incidentele overschotten. Meerjarig is de verwachting dat inzet van de daarvoor gevormde reserves nodig zal zijn. De risico's op dit terrein kunnen ervoor zorgen dat de financiële positie van de gemeenten die het betreft onder druk komen te staan”.

De provinciaal toezichthouders zijn gematigd positief over de ontwikkeling van de financiële positie van gemeenten. Diverse provincies constateren dat de financiële positie van hun gemeenten een voorzichtige verbetering laat zien.

In bijlage A zijn de tekstdelen over het sociaal domein van de afzonderlijke bijdragen van de provincies opgenomen.¹ Naast de hierboven genoemde onzekerheid of budgetneutraliteit handhaafbaar is en of in de begrotingen opgenomen taakstellingen reëel zijn worden in een aantal van de afzonderlijke provinciale bijdragen ook andere punten genoemd. Een aantal toezichthouders gaan in op het toegenomen inzicht in de lasten van het sociaal domein. Een provinciaal toezichthouder meldt dat de gemeenten steeds meer inzicht krijgen in de kosten van het sociaal domein (met daarbij wel de opmerking dat de problemen nog niet zijn opgelost). Een andere provinciaal toezichthouder meldt dat de gemeenten de effecten van de nieuwe taken in het sociaal domein steeds beter in beeld hebben. Een derde toezichthouder meldt dat gemeenten de lasten van de 3D's steeds beter kunnen inschatten, want er is steeds meer informatie over de 3D's beschikbaar. Twee toezichthouders gaan in hun bijdrage in op de financiële uitkomsten in de jaarrekening 2016 voor het sociaal domein. Deze twee toezichthouders melden dat vooral bij het onderdeel Jeugd er bij meer gemeenten dan in 2015 sprake was van tekorten. De tekst hierover van een van deze toezichthouders:

“Gedurende 2017 hebben de realisatiecijfers 2016 duidelijk laten zien dat er bij meer gemeenten dan in 2015 sprake was van tekorten, vooral bij het onderdeel Jeugd. In een aantal gevallen ging het om grote tekorten. De grootste tekorten, absoluut en relatief, zijn met name bij de grotere gemeenten opgetreden.”

Deze toezichthouder meldt dat de gemeenten bij de Wmo wel vaak overschotten laten zien:

“Bij de Wmo hadden gemeenten in 2016, net als in 2015, vaak overschotten”.

¹ Voor Zuid-Holland is de tekst ontleend aan het provinciale Verslag toezicht 3D's 2018 (zie <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/lokaal-bestuur/financieel-toezicht>)

Bij één gemeente is de financiële problematiek binnen het sociaal domein (mede) reden geweest voor de provinciaal toezichthouder om een gemeente onder preventief toezicht te plaatsen.

Eén toezichthouder noemt ook de herverdelingseffecten van aanpassingen binnen de (rijks)budgetten als onderdeel van de financiële ontwikkelingen sociaal domein:

“De begrotingen 2018 laten de volgende ontwikkelingen zien.

De bezuinigingen van het Rijk op de budgetten leiden tot en met 2020 tot minder middelen. De herverdeling van de budgetten is voor veel gemeenten nadelig en leidt ook tot 2020 tot een afname van het budget.

De transformatie is sterk op preventie gericht en dit leidt nu tot meer hulpvragen. Op termijn moet dit tot minder en vooral minder dure zorg leiden, maar nu is er nog sprake van stijgende lasten”.

2 Uitkomsten vragen- formulieren begrotingen 2018 gemeenten

a. Vraag 1 & 2: Onderbouwing lastenraming

Inleiding

Vraag 1 en 2 van de enquête gaan over de onderbouwing van de lastenraming voor de gedecentraliseerde taken in het sociaal domein. Bij vraag 1 wordt onderzocht of de gemeenten het uitgangspunt van budgetneutraliteit bij de raming van de lasten voor de decentralisaties in de (meerjaren)begroting 2018 – 2021 hanteren, of dat er overwegend van andere uitgangspunten wordt uitgegaan. Vraag 2 onderzoekt of de lasten overwegend geraamd zijn op basis van historische kosten, ervaringscijfers, afgesloten contracten en/of (bijdrage aan) verbonden partijen of andere redenen.

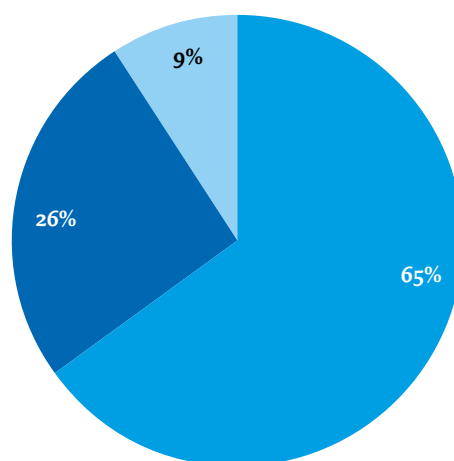
Conclusies in vogelvlucht

Een grote meerderheid (65%) van de gemeenten geeft aan dat budgetneutraliteit een belangrijk uitgangspunt bij de ramingen voor het sociaal domein in de begrotingen 2018 is. De toelichting laat zien dat bij budgetneutraliteit twee vormen zijn te onderscheiden; budgetneutraliteit op totaal niveau voor het sociaal domein en budgetneutraliteit op het niveau van de afzonderlijke deelterreinen (veelal de rijksbudgetten). Net als in voorgaande jaren blijft budgetneutraliteit dus een belangrijk uitgangspunt voor gemeenten.

De onderbouwing van de lastenramingen in de gemeentelijke begrotingen voor het sociaal domein lijken steeds reëler te worden. Binnen de combinatie van (eigen) ervaringscijfers, historische kosten, afgesloten contracten/bijdragen aan samenwerkingsverbanden (met ook inschattingen van verwachte ontwikkelingen/nieuw beleid) worden de eigen ervaringscijfers verreweg het meest genoemd als de belangrijkste basis voor de onderbouwing van de lastenramingen voor het sociaal domein.

Vraag 1.

Hanteert uw gemeente het uitgangspunt van budgetneutraliteit bij de raming van de lasten voor de decentralisaties in de (meerjaren)begroting 2018-2021 van uw gemeente?

- Ja, budgetneutraliteit is een belangrijk uitgangspunt
- Nee, onze gemeente hanteert overwegend andere uitgangspunten
- Anders

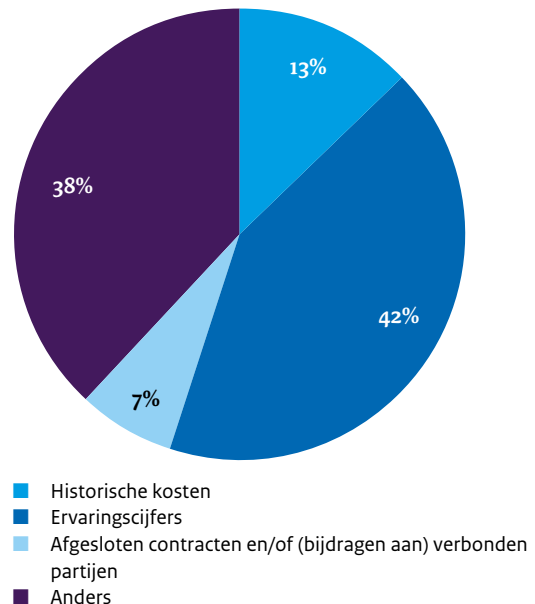
Een grote meerderheid (65%) van de gemeenten geeft aan dat budgetneutraliteit een belangrijk uitgangspunt is. De gegeven toelichting laat zien dat er bij het gebruik van budgetneutraliteit twee verschillende vormen zijn te onderscheiden. Zo geeft een deel aan dat budgetneutraliteit geldt op het niveau van afzonderlijke deelterreinen en een ander deel dat budgetneutraliteit telt op het totaalniveau sociaal domein. Als gemeenten toelichten dat het uitgangspunt voor een domein niet geldt is dat veelal voor participatie. Een aantal gemeenten meldt in hun toelichting dat wordt afgeweken van het uitgangspunt budgetneutraliteit als de kwaliteit van de zorg in het geding komt. Een aantal andere gemeenten meldt dat overschotten sociaal domein-breed ingezet kunnen worden (ook als de afzonderlijke rijksbudgetten worden overgenomen in

de begroting). Ook lichten een aantal gemeenten toe dat (dreigt dat) het uitgangspunt budgetneutraliteit op een onderdeel niet meer is te handhaven. Voor zover gemeenten benoemen wat de middelen zijn waarvoor het uitgangspunt budgetneutraliteit geldt is dat of voor de integratie-uitkering sociaal domein, of voor deze integratie-uitkering samen met de middelen voor de 'oude' wmo-taken. Incidenteel ook genoemd: met de eigen-bijdragen.

Ongeveer een kwart van de gemeenten (26%) hanteert overwegend andere uitgangspunten. Uit de gegeven toelichtingen blijkt dat deze gemeenten veelal ramen op basis van de ingeschatte zorgvraag (op basis van ervaringscijfers aangevuld met verwachte ontwikkelingen/ indexerings/afgesloten contracten en dergelijke), waarbij ook eigen middelen kunnen worden ingezet. In de toelichting wordt door een deel van de gemeenten ook ingegaan op budgetneutraliteit. Het gaat dan zowel om de melding dat budgetneutraliteit is losgelaten als de melding dat op onderdelen budgetneutraliteit wel speelt of dat het uitgangspunt wel als streven speelt maar niet haalbaar is. Ook de 29 gemeenten (9%) die hebben gekozen voor het antwoord 'Anders' lijken dat vooral te hebben gedaan om aan te geven dat de basis van de ramingen de verwachte zorgvraag op basis van ervaringscijfers en ontwikkelingen is, maar tegelijkertijd ook wordt gekeken naar de financiële kaders van de rijksmiddelen. Een gemeente formuleert dat als volgt: *"Budgetneutraliteit is wel een uitgangspunt, echter geldt bovenal dat ramingen realistisch moeten zijn. Vanuit dat perspectief wordt dan ook begroot. De budgetneutraliteit wordt daardoor vanuit een breder perspectief gezien, ook de 'oude' sociaal domein taken worden hier expliciet in betrokken, omdat deze inhaken op de nieuwe taken"*. Een andere gemeente licht toe dat het uitgangspunt van budgetneutraliteit *"mede is losgelaten omdat in de toekomst niet meer te traceren valt wat precies waar onder valt (denk hierbij aan de toegang, die geïntegreerd wordt tussen jeugd/wmo, maar ook personeelskosten zijn niet eenduidig aan te wijzen)"*.

Vraag 2.

De onderbouwing van de lastenramingen 2018 is overwegend gebaseerd op:

Het meest gekozen antwoord op de vraag wat de belangrijkste basis is voor de onderbouwing van de lastenraming is de eigen 'Ervaringscijfers' (42% van de gemeenten). Uit de gegeven toelichtingen valt op te maken dat deze ervaringscijfers vaak worden aangevuld met verwachtingen voor de toekomst, en dat ook afgesloten contracten en historische kosten gebruikt worden. In de toelichtingen wordt regelmatig genoemd dat ook budgetneutraliteit uitgangspunt is (zie ook vraag 1). Historische kosten is voor 13% van de gemeenten het belangrijkste voor de onderbouwing en voor 7% is de basis overwegend de afgesloten contracten en/of verbonden partijen. Uit de gegeven toelichtingen van de 127 gemeenten (38%) die hebben gekozen voor het antwoord 'Anders' blijkt dat deze gemeenten geen keuze van een belangrijkste basis voor de onderbouwing geven maar benadrukken juist dat het om een combinatie gaat. In het vorig onderzoek (over de begrotingen 2017) kon deze antwoordoptie 'Combinatie van' ook worden gekozen en was toen het meest gekozen antwoord (68%). Dat nu veel meer gemeenten kiezen voor 'Ervaringscijfers' kan deels een gevolg zijn van de bijgestelde vraagstelling, maar ook duiden op toegenomen reëel zijn van de ramingen.

b. Vraag 3 & 4: Transformatie

Inleiding

Veel gemeenten zijn bezig met de transformatie en vraag 3 onderzoekt dan ook hoe ver de gemeenten eind 2018 gevorderd zijn met de transformatie als de plannen die in de begroting zijn opgenomen worden gerealiseerd. Vraag 4 onderzoekt of de uitvoering van de 3D-wetten (deels) integraal wordt georganiseerd.

Conclusies in vogelvlucht

Bijna de helft van de gemeenten (45%) geeft aan eind 2018 al een eind op weg te zijn met de transformatie; een bijna even grote groep (42%) van de gemeente verwacht dan een start te hebben gemaakt. Het aandeel gemeenten dat als antwoord geeft dan in de laatste fase te zitten is veel kleiner (4%), en deze gemeenten melden dat vooral jeugd nog een uitdaging is. Ook uit de gegeven toelichtingen valt op te maken dat veel gemeenten verwachten nog wel een paar jaar nodig te hebben. Veel genoemde voorbeelden van hoe invulling wordt gegeven aan transformatie in de begroting 2018 zijn het verder inzetten op preventie/vroegsignalering (bijvoorbeeld via praktijkondersteuners bij huisartsen en gezinscoaches) en op algemene voorzieningen (bijvoorbeeld via afspraken met de huisarts, en via verdere uitnutting van het 'voorliggend veld'), en een nieuwe manier van inkopen van jeugdhulp en Wmo-begeleiding (meer resultaatgericht kunnen sturen via zorgprofielen, met meer uitvoeringsvrijheid voor de zorgaanbieder).

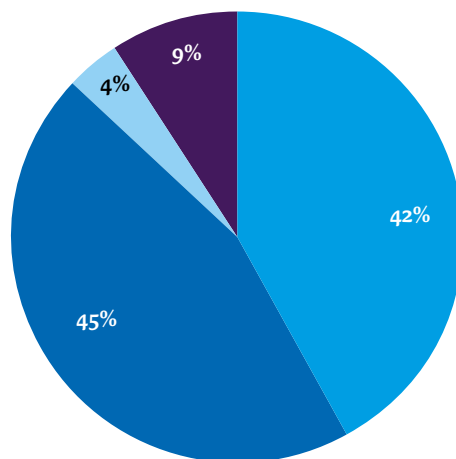
Het overgrote deel van de gemeenten (81%) geeft in de enquête aan dat de wetten deels integraal worden uitgevoerd. Van deze gemeenten geeft ruim 4 op de 5 gemeenten aan dat in de begroting wel deelbudgetten worden opgenomen; minder dan 1 op de 5 gemeenten vertaalt het integraal werken naar het ontschot ramen in de begroting. Voor een minderheid van de gemeenten (13%) is een integrale uitvoering nog niet aan de orde. Voor zover gemeenten daarover in hun toelichting informatie geven lijkt integraal werken vooral invulling te krijgen bij de Wmo en Jeugd.

Vraag 3.

Veel gemeenten zijn bezig met de transformatie (de verandering van de cultuur en de werkwijze).

Transformatie kan bijdragen aan het realiseren van meer kwaliteit, meer maatwerk, meer integraal werken en lagere lasten.

Hoe ver is uw gemeente eind 2018 gevorderd met de transformatie als de plannen van de begroting worden gerealiseerd?

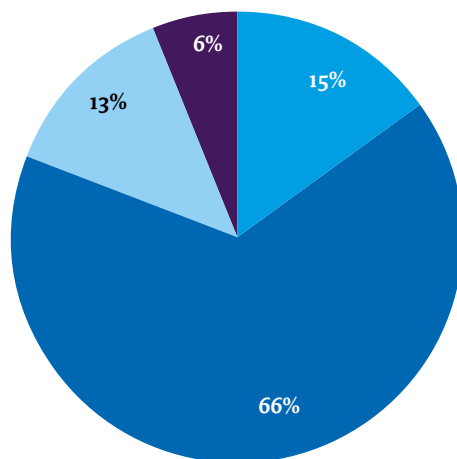
- Onze gemeente heeft dan een start gemaakt maar heeft nog wel een paar jaar nodig voor de verdere vormgeving
- Onze gemeente is dan al een eind op weg en verdere afronding vraagt dan nog 1 tot 2 jaar
- Onze gemeente is dan in de laatste fase en kan in 2019 de stap maken van ontwikkelfase; 2019 geeft een (eerste) beeld van hoe de decentralisaties financieel structureel uitwerken
- Anders

In het verslag 3D-onderzoek begrotingen gemeenten 2017 gaf 97% aan bezig te zijn met de transformatie in het sociaal domein. In het voorliggend onderzoek van 2018 is de vraag hoe ver deze transformatie eind 2018 is gevorderd als de plannen die in de begroting zijn opgenomen worden gerealiseerd. 45% van de gemeenten geeft aan dan al een eind op weg te zijn en nog 1 tot 2 jaar nodig te hebben voor een verdere afronding. Voor 42% van de gemeente geldt dat ze dan zeker een start hebben gemaakt, maar nog wel een paar jaar nodig zullen hebben voor de verdere vormgeving. Wat veel genoemd wordt in de toelichting is dat ook na de transformatie een continue doorontwikkeling nodig is, zowel bij antwoord A (nog een paar jaar) als bij antwoord B (nog 1 tot 2 jaar). Uit de gegeven toelichtingen valt op te maken dat de transformatie in 2018 vorm krijgt door inzet op meerdere onderwerpen. Veel genoemde voorbeelden van invulling geven aan transformatie: verdere inzet op preventie/vroegsignalering en op algemene voorzieningen, en een nieuwe manier van inkopen van jeugdhulp en Wmo-begeleiding. Als voorbeelden van preventie/vroegsignalering worden dan veelal genoemd de inzet van de praktijkondersteuners huisartsen (POH) cq de specialistisch ondersteuners huisartsen (SOH) zoals voor Jeugd-GGZ, in de gegeven toelichting incidenteel ook wel aangeduid met de 'poortwachtersfunctie bij de huisarts', en de inzet van gezinscoaches, bijvoorbeeld vaste coaches bij de scholen van PO en VO, of de ouder-kind-coaches in wijk-/gebiedteams. Een gemeente noemt het initiatief Buurtgezinnen dat steungezinnen koppelt aan vraaggezinnen (gezinnen die een steuntje in de rug kunnen gebruiken, om te voorkomen dat later dure jeugdhulp nodig is). Andere gemeenten

noemen meer algemeen het overleg met de huisartsen als invulling voor 2018 (met als doel dat deze in voorliggende gevallen doorverwijst naar het CJG, dan wel naar de algemene voorzieningen/voorliggend veld in de gemeente in plaats van gelijk naar de dure professionals). Bij het verder inzetten op algemene voorzieningen kan het gaan om diverse vormen van ‘verdere uitnutting van het voorliggend veld’ cq ‘meer inzetten op o-de lijnszorg’, bijvoorbeeld het stimuleren van inwonerinitiatieven, het vormen van brede welzijnsinstellingen en/of deze gezamenlijk huisvesten voor kortere lijntjes, en zorgen voor verbindingen met professionals. De nieuwe manier van inkopen betreft veelal variaties op ‘meer resultaatgericht kunnen sturen op basis van een overzichtelijk aantal zorgprofielen’ waarbij de zorgaanbieder meer handelingsvrijheid krijgt, in plaats van p*q-afspraken te maken met zorgaanbieders voor een breed productenpakket. Ook regelmatig genoemd: de doorontwikkeling van de toegang/SWT’s (sociale wijkteams) en soortgelijke teams, en meer aandacht voor de benodigde cultuuromslag. Bij de doorontwikkeling van sociale wijkteams kan dat gaan om uitbreiding naar andere kernen of dorpen, het uitbreiden met specifieke professionals als gezinscoaches, of met de zorgaanbieders of het meer integraal vormgeven van dergelijke teams door uitbreiding met andere domeinen (bijvoorbeeld Participatiewet). De gemeenten die ingaan op de benodigde cultuuromslag noemen dan bijvoorbeeld het toepassen van ‘de Omgekeerde Toets’ (“om medewerkers te stimuleren nog meer integraal te gaan werken en vanuit de inwoner en minder vanuit de regels te handelen”) of het op dezelfde wijze stroomlijnen van de gemeentelijke werkwijze bij onderdelen van het sociaal domein. Regelmatig merken gemeenten op dat onderwerpen als een nieuwe manier van inkopen tijd vraagt voordat er goed zicht is op resultaten en of de beoogde financiële effecten worden bereikt, en dat pas vanaf 2019/2020 echt effecten zijn te verwachten. Gemeenten die toelichten waar nog de grootste uitdagingen liggen noemen dan vooral Jeugdzorg, “zowel qua beleid als financieel”, en het domeinoverstijgend integraal werken. Gemeenten die nader ingaan op de uitdaging bij Jeugdzorg geven aan dat die uitdaging mede samenhangt met het feit dat de doorverwijzing niet alleen via de gemeentelijke toegang Jeugd plaatsvindt maar ook via andere wettelijke verwijzers. De 4% die antwoordt dat de gemeente in de laatste fase zit melden dat het voor Participatie en WMO wel gaat lukken, maar dat ook voor deze groep gemeenten vooral de Jeugdzorg nog een uitdaging vormt. De 9% van de gemeenten die ‘Anders’ hebben geantwoord, hebben dit bijvoorbeeld gedaan omdat ze een samenwerkingsverband zijn aangegaan met betrekking tot de transformatie. Ook wordt er toegelicht dat afhankelijk van de decentralisatiewet een ander antwoord mogelijk is. Zo kan de ene decentralisatie verder zijn met de transformatie dan de ander.

Vraag 4.

Betekent de wijze waarop de transformatie bij uw gemeente vorm krijgt dat de uitvoering van de Participatiewet, de Jeugdwet en de WMO (deels) integraal wordt georganiseerd? Zo ja, graag toelichten op welke wijze de (omvang van de) budgetten daarvoor tot stand komen.

- Ja, onze gemeente voert de wetten (deels) integraal uit, en neemt de benodigde middelen daarvoor ook ontschot op in de begroting (geen deelbudgetten meer zichtbaar)
- Ja, onze gemeente voert de wetten (deels) integraal uit, maar splitst in de begroting de benodigde middelen daarvoor op naar budgetten vanuit de afzonderlijke wetten cq zoals ze beschikbaar worden gesteld
- Neen, voor onze gemeente is integrale uitvoering van de afzonderlijke wetten vooralsnog niet aan de orde
- Anders

Ongeveer twee derde van de gemeenten (66%) geeft aan dat de wetten (deels) integraal worden uitgevoerd, maar de benodigde middelen nog wel te splitsen in de begroting naar de afzonderlijke wetten. Ongeveer 1 op de 7 gemeenten (15%) voert de wetten (deels) integraal uit en neemt daarvoor ook ontschotte bedragen op. Een ongeveer even grote groep gemeenten (13%) geeft aan dat een integrale uitvoering van de afzonderlijke wetten vooralsnog niet aan de orde is. Ten opzichte van vorig jaar is dit een daling (van 18% naar 13%). Daarnaast melden 6% van de gemeenten dat ze dit op een andere manier doen.

Veel van de gemeenten die antwoorden dat de wetten (deels) integraal worden uitgevoerd maar in de begroting veelal nog wel een uitsplitsing maken naar budgetten vanuit de afzonderlijke wetten en in hun toelichting ingaan op de reden daarvoor, melden dat te doen “om inzicht te houden op de geldstromen”. Vaak wordt dat aangevuld met de opmerking dat die deelbudgetten de integrale beleidsvorming en – uitvoering niet in de weg hoeven te zitten; een gemeente stelt: “Het niet ontschot opnemen van de middelen is geen belemmering om integraal te werken”. Een andere gemeente licht

dat als volgt toe: “In onze gemeente is het in 2016 vastgestelde sociaal beleidskader leidend. Conform dat kader werken we in principe integraal, dus vanuit een blik op de samenhang binnen het sociaal domein als geheel. Zo hebben we ook de inkoopplannen voor jeugdhulp en Wmo tot één geheel gecombineerd. Tegelijkertijd zijn (deel)budgetten nog apart opgenomen op de begroting, al werken ze daar waar nodig en (wettelijk) mogelijk ook als communicerende vaten m.n. via de reserve sociaal domein”. Andere gemeenten met deelbudgetten wijzen in hun toelichting op BBV-vereisten die een ontschot budget niet zouden toestaan. Er zijn ook gemeenten die in hun toelichting beschrijven hoe de deelbudgetten/BBV-vereisten en ontschot ramen worden gecombineerd in hun begroting, bijvoorbeeld de gemeente die meldt: “De budgetten zitten allemaal in 1 programma, maar binnen het programma is sprake van producten zoals maatwerkvoorzieningen 18-. De indeling van de producten is overgenomen uit de BBV --> Voorgescreven taakvelden. Op raadsniveau is er dus sprake van een totaal ontschot sociaal domein, binnen het programma wordt de BBV indeling gevolgd. B&W heeft de bevoegdheid om binnen de producten (taakvelden) te schuiven”. Het hebben van één programma sociaal domein is voor de betreffende gemeenten veelal reden om te kiezen voor antwoordoptie a. (integrale uitvoering én ontschot budget); de gemeenten met antwoord a. geven veelal als toelichting dat er één programma sociaal domein is, dan wel programma’s die de afzonderlijke domeinen combineren. In de laatste situatie gaat het dan veelal om de Wmo en Jeugd samen in één programma. De gemeenten die aangeven dat integrale uitvoering vooralsnog niet aan de orde is, vermelden in de toelichting daar veelal al wel mee bezig te zijn; een gemeente licht bijvoorbeeld toe: “Er wordt nu de stap gemaakt ten aanzien van integraliteit. In beginsel was de focus eerst een goede basis creëren en daarna de verbinding leggen. De stap naar integraliteit gaan we nu zetten.” Ook noemen gemeenten in hun toelichting te overwegen om meer ontschot te gaan ramen: “We denken wel na over een dergelijke ontschotting”.

c. Vraag 5 t/m 9: Samenwerking tussen gemeenten

Inleiding

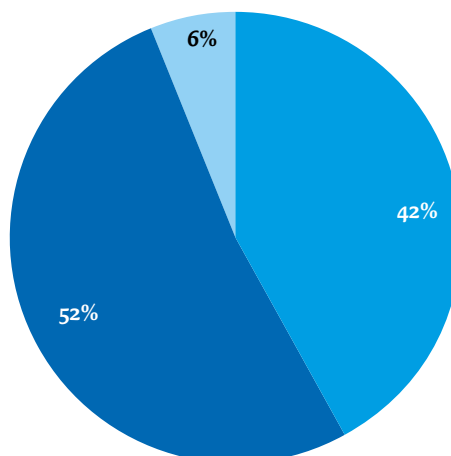
Vraag 5 tot en met 9 gaan over de samenwerking tussen gemeenten. Vraag 5 onderzoekt of er tussen gemeenten voor jeugdzorgtaken afspraken worden gemaakt voor financiële solidariteit in de vorm van kosten- en risicoverevening. Vragen 6, 7 en 8 onderzoeken de aard van de gemaakte afspraken als deze zijn gemaakt (resp. voor welke jeugdzorgtaken, duur van de afspraken en aard van de afspraken). Vraag 9 onderzoekt of de gemeente te maken krijgt met financiële tekorten van gemeenschappelijke regelingen waarin ze deelneemt.

Conclusies in vogelvlucht

Minder dan de helft van de gemeenten maakt voor jeugdzorgtaken solidariteitsafspraken (kosten- en risicoverevening), ruim de helft van de gemeenten (52%) hanteert het profijtbeginsel (elke gemeente betaalt de ‘eigen’ kosten voor jeugdzorg). Het aandeel gemeenten zonder solidariteitsafspraken blijft toenemen, in het onderzoek over 2017 betrof dit 44%, in het onderzoek over 2016 31%. Bij ongeveer de helft van de gemeenten die solidariteitsafspraken hebben gemaakt, gelden die afspraken alleen voor de duurdere/risicovolle jeugdzorgtaken. Wel lijkt de periode waarvoor de afspraken gelden langer te worden. Bijna de helft van de gemeenten met solidariteitsafspraken maakt deze voor meer dan twee jaar, in het vorig onderzoek gold dat voor circa een derde van de gemeenten en kozen de meeste gemeenten voor een kortere periode dan twee jaar. Bijna driekwart (73%) van de gemeenten geeft aan dat er na inzet van de reserves geen tekort is over gemeenschappelijke regelingen, 27% geeft aan wel tekorten te hebben na inzet van de reserves.

Vraag 5.

Wortd in 2018 bij regionale samenwerking tussen gemeenten voor (een deel van de) jeugdzorgtaken een vorm van kosten- en risicoverevening toegepast?

- Ja
- Nee, in onze regio is sprake van een profijtbeginsel (elke gemeente betaalt de ‘eigen’ kosten)
- Anders

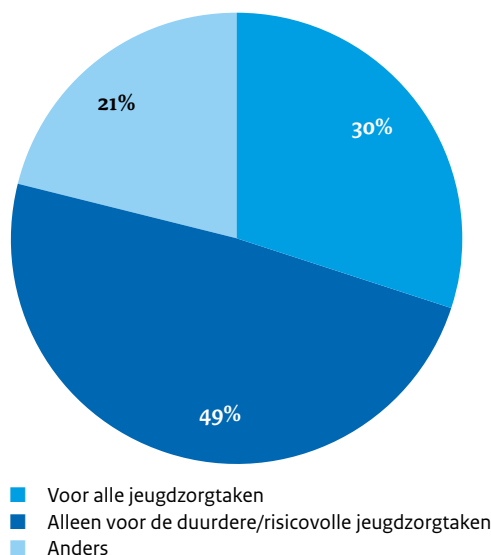
Keuze b: de vragen 6, 7 en 8 kunnen worden overgeslagen.

Het profijtbeginsel (elke gemeente betaalt de ‘eigen’ kosten) is net als in het vorig onderzoek (toen 44% van de gemeenten aangaf geen financiële solidariteitsafspraken te hebben) het meest gebruikte principe. In dit onderzoek geeft 52% van de gemeenten aan geen afspraken meer te hebben. In het onderzoek over 2016 lag dit percentage nog op 31%. Iets minder dan de helft van de gemeenten heeft wel financiële solidariteitsafspraken gemaakt voor

jeugdzorgtaken, 42% kent dergelijke afspraken, 6% van de gemeenten heeft aangegeven dit anders te doen (reden voor keuze 'Anders': veelal moet besluitvorming over afspraken 2018 nog gemaakt worden ten tijde van invullen enquête; ook wordt deze keuze gemaakt als vereveningsafspraken voor specifieke taken gelden waar andere gemeenten dan vermoedelijk voor antwoord a kiezen).

Vraag 6.

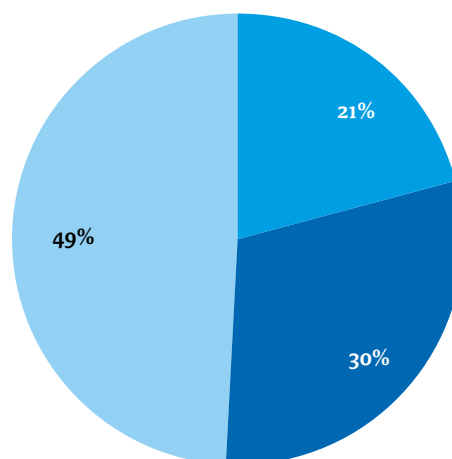
Indien er gekozen is voor een vorm van kosten- en risicoverevening, gelden de afspraken dan voor alle jeugdzorgtaken, of alleen voor de duurdere jeugdzorgtaken.

Deze vraag is net als vragen 7 en 8 alleen ingevuld door de gemeenten die bij vraag 5 hebben aangegeven dat ze financiële solidariteitsafspraken voor (een deel van de) jeugdzorgtaken hebben gemaakt. Bijna de helft van de gemeenten (49%) heeft alleen voor de duurdere/risicovolle jeugdzorgtaken afspraken over kosten- en risicoverevening gemaakt. Bij 30% van de gemeenten is er kosten- en risicoverevening voor alle jeugdzorgtaken. De overige 21% kiest voor antwoord anders, veelal omdat antwoord a of b net niet past (bij a bijvoorbeeld 'voor alle jeugdzorgtaken met uitzondering van [specifieke taak]', bij b worden veelal de specifieke taken benoemd waarvoor wel afspraken gelden, bijv. alleen landelijke transitie-arrangementen of alleen voor jeugdzorgplus of alleen voor de regionale jeugdzorgtaken). In het vorig onderzoek over 2017 gaf ook de helft van de gemeenten aan dit alleen voor de duurdere/risicovolle jeugdzorgtaken te doen.

Vraag 7.

Hoe zijn de afspraken tussen de samenwerkende gemeenten over kosten- en risicoverevening voor jeugdzorgtaken vastgelegd?

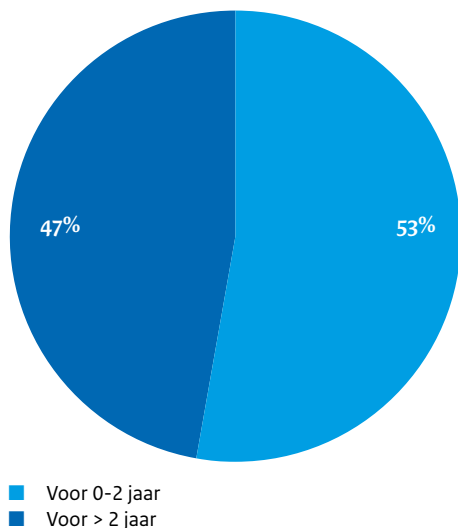

- De afspraken zijn contractueel vastgelegd (ondertekende overeenkomst)
- De afspraken zijn in een gemeenschappelijke regeling vastgelegd
- De afspraken zijn niet juridisch afdwingbaar vastgelegd (bijvoorbeeld een bestuurlijke afspraak, collegebesluit, raadsbesluit)

Deze vraag is net als vragen 6 en 8 alleen ingevuld door de gemeenten die bij vraag 5 hebben aangegeven dat ze financiële solidariteitsafspraken voor (een deel van de) jeugdzorgtaken hebben gemaakt. Van de 161 gemeenten die aangaven dat ze gebruik maken kosten- en risicoverevening heeft 49% de afspraken niet juridisch afdwingbaar vastgelegd. Voor 30% geldt dat de afspraken in een gemeenschappelijke regeling zijn vastgelegd en 21% geeft aan dat de afspraken contractueel vastgelegd zijn. De percentages liggen in de buurt van de uitkomsten in het vorig onderzoek. Er lijkt een lichte toename van het percentage voor antwoord b. gemeenschappelijke regelingen te zijn ten koste van het percentage voor antwoord a. contractueel.

Vraag 8.

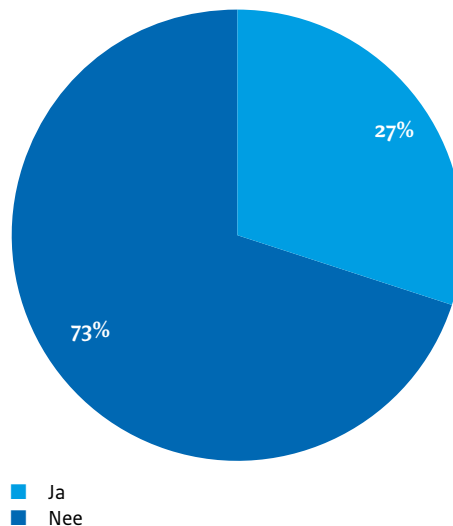
Voor hoeveel jaar gelden de afspraken over kosten- en risicoverevening voor jeugdzorgtaken?

Deze vraag is net als vragen 6 en 7 alleen ingevuld door de gemeenten die bij vraag 5 hebben aangegeven dat ze financiële solidariteitsafspraken voor (een deel van de) jeugdzorgtaken hebben gemaakt. De verdeling tussen de antwoorden bij deze vraag is ongeveer gelijk. 53% van de gemeenten heeft de afspraken voor een periode tot maximaal 2 jaar vastgelegd en 47% voor meer dan 2 jaar. In het vorig onderzoek meldde 65% van de gemeenten afspraken voor minder dan 2 jaar vastgelegd te hebben. Uit de gegeven toelichting blijkt dat voor een deel van de gemeente het antwoord nog niet zeker is omdat ten tijde van het invullen van de enquête de besluitvorming over afspraken voor 2018 nog plaats moest vinden. Van de gemeenten die hebben geantwoord dat het voor langer dan 2 jaar vastligt, licht een aantal toe dat de afspraken voor onbepaalde tijd zijn of dat er doorlopende afspraken zijn sinds 2015.

Vraag 9.

Zijn er over 2016 gemeenschappelijke regelingen waarin de gemeente samenwerkt op het gebied van de 3 nieuwe decentralisatietaken die te kampen hadden met financiële tekorten na inzet van reserves?

Ongeveer driekwart van de gemeenten (73%) geeft aan dat de gemeenschappelijke regelingen op het terrein van het sociaal domein waarin deze gemeenten deelnemen geen tekorten over 2016 laten zien (na eventuele inzet van reserves gemeenschappelijke regeling), 92 gemeenten (27%) geven aan dat dat wel het geval is. In vergelijking met het voorgaande onderzoek is er een kleine stijging van het percentage gemeenten dat aangeeft dat hun gemeenschappelijke regelingen een tekort laat zien (na eventuele inzet van reserves gemeenschappelijke regeling).

Uit de toelichting van de gemeenten die aangeven dat er gemeenschappelijke regelingen, waarin de gemeente samenwerkt op het gebied van de drie nieuwe decentralisatietaken, kampen met een tekort, blijkt dat dit vooral speelt op het gebied van participatie en jeugdzorg. De gemeenten die dit nader hebben toegelicht melden, net als bij de vorige enquête, overwegend dat het gaat om de uitvoering van de WSW/sociale werkvoorziening, gemeenschappelijke regelingen-jeugd of een gemeenschappelijke regeling die gecombineerde taken uitvoert. Voor zover gemeenten in hun toelichting ingaan op de wijze waarop dit tekort is gedekt, wordt aangegeven dat dit is opgevangen met voordelen elders binnen het sociaal domein (kan door dekking uit reserve sociaal domein zijn die is gevuld met voordeel uit een voorgaand jaar). Van de gemeenten die aangeven dat de gemeenschappelijke regelingen waarin zij deelnemen geen tekorten over 2016 laten zien, melden een aantal dat er voor 2017 of voor 2018 mogelijk wel een tekort kan ontstaan.

d. Vraag 10 t/m 12: Risicomanagement en Reserves

Inleiding

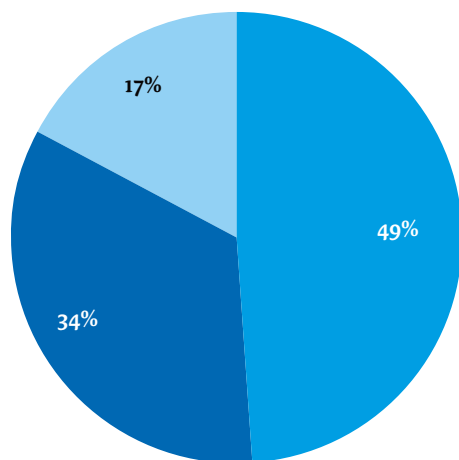
In de vragen 10 tot en met 12 staat het risicomanagement centraal: hebben de gemeenten de risico's sociaal domein gekwantificeerd (vraag 10), zijn er middelen gereserveerd om de risico's op te kunnen vangen (vraag 11) en hoe hebben deze reserves sociaal domein zich ontwikkeld (vraag 12).

Conclusies in vogelvlucht

Bijna de helft (49%) van de gemeenten geeft aan dat de afzonderlijke decentralisatierisico's gekwantificeerd zijn. De andere helft benoemt deze risico's wel maar kwantificeert ze niet afzonderlijk, of hanteert een afwijkende manier van risicobeheersing (bijvoorbeeld het aanhouden van een bestemmingsreserve sociaal domein gerelateerd aan de begrotingsomvang van het sociaal domein). Het overgrote deel van de gemeenten (91%) geeft aan dat er middelen zijn gereserveerd om de risico's op te vangen, ofwel overwegend in bestemmingsreserves voor het sociaal domein (72%), danwel overwegend in de algemene reserves (19%). Bijna twee derde van de gemeenten (62%) geeft aan dat de reserves ultimo 2016 per saldo zijn toegenomen. Bij 13% van de gemeenten zijn de reserves per saldo ongeveer gelijk gebleven en bij 13% zijn de reserves per saldo afgenomen.

Vraag 10.

Kwantificeert uw gemeente de afzonderlijke decentralisatierisico's? Zo ja, de twee grootste decentralisatierisico's vermelden onder toelichting.

- Ja
- Nee, onze gemeente benoemt de afzonderlijke decentralisatierisico's wel maar voor de bepaling van het benodigde weerstandscapaciteit wordt een andere werkwijze gehanteerd (bijv. uitgaan van een bepaald % van de begrotingsomvang)
- Anders

Bijna de helft (49%) van de gemeenten geeft aan dat de afzonderlijke decentralisatierisico's gekwantificeerd zijn, 34% van de gemeenten geeft aan dit niet te doen. De overige 17% heeft gekozen voor antwoord c. Anders. Ten opzichte van vorig jaar lijkt het aantal gemeenten dat de afzonderlijke decentralisatierisico's kwantificeert duidelijk gedaald. Deze daling kan voortvloeien uit de toevoeging van antwoord c. "anders" bij de mogelijke antwoorden. Gemeenten die nu voor dit laatste antwoord hebben gekozen, hebben wellicht vorig jaar voor antwoord a. gekozen omdat naar het oordeel van de invuller die toen het beste paste bij de gemeentelijke werkwijze (bijvoorbeeld bij kwantificering op totaalniveau voor risico's sociaal domein).

De decentralisatie die bij het benoemen van de belangrijkste risico's het meest wordt genoemd in de toelichting is Jeugd, gevolgd door de Participatiewet (met name de WSW). De toelichtingen van gemeenten laat een brede range aan risico's zien. Aan de lastenkant zijn veel genoemde risico's het open-einde-karakter van voorzieningen (bijvoorbeeld via externe verwijzers Jeugd, maar ook bij Wmo-voorzieningen en BUIG), een hogere vraag naar zorg en ondersteuning dan verwacht en een onzekerheid over/lastige inschatting van de toekomstige kosten (aanbesteding liep soms nog ten tijde van de enquête, instroom/zorgvraag kan hoger zijn dan verwacht) en van de financiële effecten van innovaties (kunnen bijvoorbeeld de aanbieders de beoogde vernieuwingen realiseren en lukt het wel om maatwerkvoorzieningen voldoende terug te dringen door meer inzet op preventie en vroegsignalering). Voorbeelden van belangrijkste risico's die gemeenten geven in hun toelichting:

"De grootste risico's vormen de Jeugdzorg en de WSW".

"In het vernieuwde jeugdstelsel dat vanaf 2018 geldt worden budgetplafonds losgelaten. Dit kan leiden tot een hoger volume bij specialistische zorgaanbieders. De vraag naar jeugdhulpverlening blijft doorgroeien ondanks de inzet van Jeugdteams die zouden moeten leiden tot gerichte inzet van specialistische jeugdhulp. Bijvoorbeeld kortere trajecten, minder intramuraal (met kortere doorlooptijd) en minder doorverwijzing naar specialistische zorg".

"Voor Jeugdhulp is een risico dat de uitvoering van beleid niet de gewenste resultaten oplevert of ongewenste resultaten oplevert. Wij hebben het beleid niet in beton vastgelegd en zijn bereid, op basis van praktijk, tussentijds bij te stellen".

"Risico is de toenemende druk op het lokale voorzieningenniveau (wonen - welzijn - zorg) vanwege vergrijzing, toename mensen met dementie, toename verwarde personen en mensen die terugkeren vanuit het beschermd wonen, etc"

“Op basis van de macro-economische omstandigheden blijft een toename in het aantal bijstandsgerechtigden een risico”, en een andere gemeente “Met name verwachten we een toename in aantal statushouders”, en nog weer een andere gemeente “Rijksbijdrage Participatie is ontoereikend om bijstandsuitkeringen van te betalen”.

“Loonkosten van de zittende Wsw-ers drukken onevenredig op het totale P-budget (Participatie)”, en een andere gemeente “WSW-uitstroom blijft achter bij prognose”.

“De 3 decentralisaties in het sociaal domein zijn met ingang van 1 januari 2015 een feit. De decentralisaties hebben een grote impact op de organisatie en de financiën. De nadruk heeft bij alle betrokken partijen (gemeenten, SVB, zorgaanbieders etc.) gelegen op het verlenen van passende zorg en ondersteuning aan de burgers. Organisatorische problemen zijn nog niet bij alle betrokken partijen opgelost. Ook de transformatieopgave is nog niet afgerond. Voor de gemeente leidt dit naast een risico op het organisatorisch gebied ook tot financiële risico's. In 2016 was sprake van een fors tekort op het sociaal domein en ook voor 2017 en 2018 worden tekorten verwacht. De ingestelde taskforce evenwicht heeft de opdracht de tekorten terug te dringen en met ingang van 2019 financieel evenwicht te realiseren. De financiële effecten van die maatregelen zijn verwerkt in de begroting. Of, op welke termijn en voor welke bedragen die financiële effecten gerealiseerd zullen worden, is momenteel nog onzeker. Er zal sprake zijn van maatregelen die meer gaan opleveren, maar er zullen ook maatregelen zijn die minder gaan bijdragen aan het terugdringen van het tekort.

Als het financiële effect van de maatregelen die worden opgepakt om binnen het gestelde financiële kader zorg en ondersteuning te leveren afwijkt van de in de begroting verwerkte aannames, dient dit te worden opgevangen door het treffen van andere maatregelen. Of daarmee dan het gewenste evenwicht in het sociaal domein alsnog wordt gerealiseerd, is onzeker”.

“Risico: falen van de zorgketen. Zorgaanbieders voeren de (beleids-)doelstellingen van de gemeente onvoldoende uit. Voor de inverdieneffecten van de transformatie (eigen kracht en burgerkracht) zijn aannames gemaakt”.

Aan de batenkant komen de risico's van decentralisaties vooral neer op de neerwaartse ontwikkeling van de rijksmiddelen (sneller dan het inverdieneffect van de transformatie) en de financiële effecten van aanpassingen in het gemeentefonds. Voorbeelden van belangrijkste risico's die gemeenten geven in hun toelichting:

“Risico 1. Door maatregelen van het Rijk nemen de Rijksmiddelen voor de zorg af, terwijl het ons niet lukt om zorgkosten tijdig en/of evenredig mee te laten dalen; risico 2. De zorgvraag blijkt gedurende het jaar groter dan verwacht en ingekocht.”

“Risico 1. De openeinden in de lasten waar het gaat om doorwijzigingen door derden; risico 2. Afnemende budgetten van de integratie uitkering welke vooruitloopt op het “inverdienen” als gevolg van de transformatie”.

“Risico: Onvoldoende rijksbudget om benodigde aanbod voor zorg/ondersteuning te realiseren”, en een andere gemeente “Pwet: daling aantal wsw-ers loopt in de praktijk minder snel dan de daling volgens de rijksuitkering”.

“Risico: wijziging in verdeelmaatstaven pakt negatief uit voor de gemeente”, en een andere gemeente “Nadeel verdeelsystematiek integratie-uitkering Wmo en Jeugd door maatstaf medicijngebruik, en nog weer een andere gemeente “De belangrijkste risico's zijn: kanteling heeft niet het gewenste effect, de open einde regelingen ingekochte zorg Jeugd en Wmo en het objectief verdeelmodel Wmo Beschermd Wonen” (waarschijnlijk gaat het om de negatieve herverdeeleffecten van het objectief verdeelmodel).

Ook een aantal keer of incidenteel genoemd als risico: de omvang van de gemeente cq van het klantenbestand (één nieuwe, dure klant geeft een financieel probleem), risico van omvallen van een zorgaanbieder, de eindafrekeningen van zorgaanbieders, en de gevolgen van jurisprudentie. Voorbeelden van belangrijkste risico's die gemeenten geven in hun toelichting:

“Ons grootste risico is de geringe omvang van ons cliëntenbestand. Eén onvoorziene dure cliënt heeft daardoor een relatief groot effect op de hoogte van de zorgkosten”, en een andere gemeente “risico i.v.m. schaalgrootte gemeente (uitschieters)” en nog weer een andere gemeente “In 2015 hadden we korte tijd één cliënt die alle denkbare zorg nodig had en op jaarbasis meer dan € 100.000 zou kosten. Het hebben van 1 dergelijke cliënt gaat ons jaarbudget te boven en vormt het grootste financiële risico voor onze gemeente”.

“Een risico is dat een hulpaanbieder failliet zou kunnen gaan. Wij spreiden dit risico door te sturen op een breed palet aan aanbieders”, en een andere gemeente “Gemeenten en zorgaanbieders zijn, mede als gevolg van de 3D's, bezig met een doorontwikkeling van de zorg. Hierbij wordt onder andere gekeken naar een meer output gerichte benadering / financiering van zorg. Voor zorgaanbieders betekent dit dat zij hun organisatie moeten doorontwikkelen. In de praktijk zien we dat niet alle zorgaanbieders makkelijk met deze veranderopgave om kunnen gaan. Er is een risico dat zorgaanbieders uiteindelijk de beoogde transitie niet

kunnen realiseren en daardoor op termijn de continuïteit van hun organisatie in gevaar kan komen. Zowel bij discontinuïteit van zorgaanbieders als bij de periode voorafgaand daaraan zal de gemeente extra inzet moeten plegen om de dan ontstane situatie op te vangen. De extra inzet zal voor de gemeenten leiden tot extra kosten naast de reguliere bedrijfsvoering.

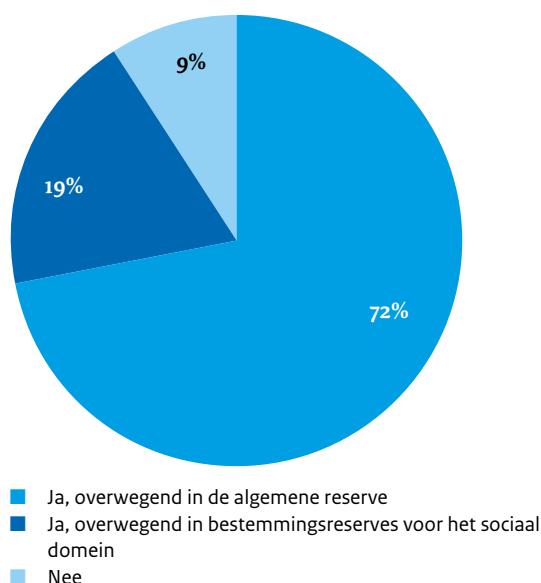
“De gemeente onderkent één groot risico: de onduidelijkheid over met name de eindafrekeningen van de Jeugdzorginstellingen”.

“Risico: gevolgen jurisprudentie voor gemeentelijk beleid (o.a. Huishoudelijke Ondersteuning)”.

De gemeenten die als antwoord geven dat de risico's niet zijn gekwantificeerd, en die hun keuze hebben toegelicht, geven veelal aan dat risico's wel zijn benoemd of in de toekomst aangepakt zullen worden. De gemeenten die als antwoord “anders” hebben gekozen, lichten veelal toe dat ze eerst wel kwantificeerden maar sinds kort de risico's uiteenzetten, bijvoorbeeld in een risicoparagraaf of in de begroting, maar geen gekwantificeerde vertaling meer in het weerstandsvermogen opnemen. Ook kan er uit de toelichting worden opgemaakt dat sommige risico's wel en andere risico's niet gekwantificeerd worden of dat het sociaal domein in totaal als risico wordt opgenomen in de risicoparagraaf.

Vraag 11.

Heeft uw gemeente middelen gereserveerd om de decentralisatierisico's, mochten die zich in 2018 voordoen, op te kunnen vangen?

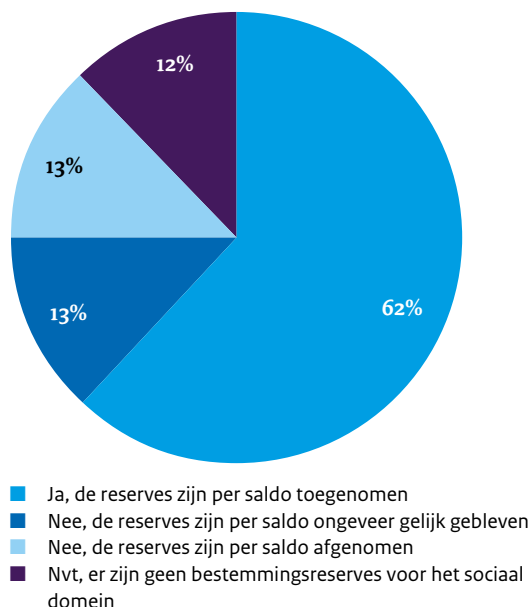

Het overgrote deel van de gemeenten (91%) geeft aan dat er middelen zijn gereserveerd om de risico's op te vangen. 72% van de gemeenten geeft aan dat ze dit overwegend in bestemmingsreserves voor het sociaal domein doen, de overige 19% doet dit overwegend in de algemene reserves. 29 gemeenten (9%) geven aan geen afzonderlijke reserves sociaal domein aan te houden.

De gemeenten die aangeven overwegend bestemmingsreserves voor het sociaal domein aan te houden, geven in de toelichting regelmatig aan dat ook andere vormen van weerstandscapaciteit aanwezig is (algemene reserves), en omgekeerd melden de gemeenten die aangeven overwegend te reserveren in de algemene reserve regelmatig dat er ook een bestemmingsreserve sociaal domein is. De bestemmingsreserves zijn dan bijvoorbeeld voor het opvangen van onder- en overbestedingen en de algemene reserve voor risico's genoemd in de risicoparagraaf. Van de gemeenten die als antwoord hebben gegeven dat er geen reserves sociaal domein zijn, lichten overwegend toe dat dit samenhangt met de wijze waarop de gemeente de risicobeheersing heeft opgezet. Gemeenten hanteren dan bijvoorbeeld een minimaal benodigde reserve/weerstandscapaciteit afhankelijk van de begrotingsomvang.

Vraag 12.

Is de omvang van de bestemmingsreserves voor het sociaal domein, cq van de algemene reserves die voor het sociaal domein ingezet kunnen worden, ultimo 2016 toegenomen ten opzichte van ultimo 2015?

Bijna twee derde van de gemeenten (62%) geeft aan dat de reserves voor het sociaal domein per saldo zijn toegenomen. Bij 13% van de gemeenten zijn de reserves per saldo ongeveer gelijk gebleven en bij 13% zijn de reserves per saldo afgenomen. De overige 12% geeft aan dat er geen reserves sociaal domein zijn. Ten opzichte van het voorgaande jaar is er een daling te zien van de gemeenten die aangeven dat de reserves per saldo zijn toegenomen.

Uit de toelichting blijkt dat van de gemeenten die melden dat de reserves zijn toegenomen dit vooral komt doordat het positieve resultaat in de jaarrekeningen toegevoegd wordt aan de reserves sociaal domein. Er wordt in de toelichting nog wel gemeld dat een tekort op een deelterrein kan bestaan (meestal participatie en/of jeugd) dat kan worden opgevangen door het overschot op de Wmo waarna het restant overschot in de reserves gestort kan worden. Ook melden gemeenten in hun toelichting dat ze verwachten de reserves in komende jaren nodig te hebben voor oplopende tekorten en dat de reserves mogelijk leeg kunnen raken. Ook de gemeenten waarvan de reserves ongeveer gelijk blijven, melden in de toelichting dat deze reserves mogelijk nog gaan dalen vanwege verwachte tekorten, en ook wel dat de reserves gelijk blijven omdat er een maximum is ingesteld voor de reserves. Voor de gemeenten die toelichten dat het is afgenomen komt dit vaak door gerealiseerde tekorten binnen het sociaal domein. Ook melden gemeenten in hun toelichting wel dat de reserves voor het sociaal domein te hoog waren en dat ze door nieuwe inzichten en ervaringen wat uit de reserves hebben gehaald.

e. Vraag 13 t/m 16: Voorgangsbewaking 3D

Inleiding

Vraag 13 onderzoekt hoe de gemeenteraad overwegend wordt geïnformeerd over de ontwikkelingen in het sociaal domein. Vraag 14 en vraag 15 onderzoeken de uitgaven voor de gedecentraliseerde taken, resp. of de gerealiseerde uitgaven 2016 lager zijn dan de ontvangen rijksmiddelen, en of de verwachte uitgaven 2017 lager zullen zijn dan de beschikbaar gestelde middelen. Als laatste wordt de vraag gesteld of de gemeenten verwachten dat het sociaal domein aanleiding geeft voor de accountant om een niet goedkeurend oordeel bij de jaarrekening 2017 af te geven.

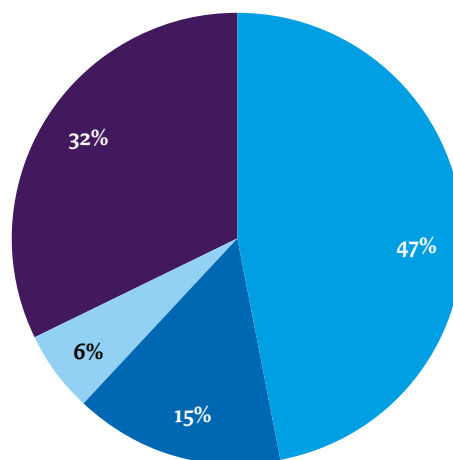
Conclusies in vogelvlucht

De informatieverstrekking aan de raad verloopt bij de meeste gemeenten via een combinatie van stukken voor de reguliere planning&control-cyclus, periodieke rapportages/monitors en/of informatie-/thema-avonden en dergelijke. Incidenteel wordt aangegeven dat het de bedoeling is om de rapportages te laten opgaan in de P&C-stukken, of juist dat

gewerkt wordt aan een nieuwe monitor. Bijna twee derde (63%) van de gemeenten meldt dat de gerealiseerde uitgaven in 2016 per saldo lager zijn dan de beschikbaar gestelde middelen, ruim een kwart (28%) dat de uitgaven hoger uitvallen en 9% geeft aan dat het per saldo grosso modo gelijk zal blijven. Voor 2017 verwachten de gemeenten een voortzetting van de tendens dat het aandeel gemeenten met voerschotten afneemt en die met tekorten toeneemt. Bijna de helft van de gemeenten (49%) verwacht over 2017 dat de uitgaven per saldo hoger zullen zijn dan de beschikbaar gestelde middelen, een kwart verwacht dat deze lager zullen zijn, en ook een kwart van de gemeenten (26%) verwacht dat de uitgaven grosso modo gelijk zijn. Vrijwel alle gemeenten (93%) verwachten bij de jaarrekening 2017 een goedkeurende verklaring van de accountant te ontvangen, 7% verwacht deze niet te krijgen.

Vraag 13.

Op welke wijze wordt de gemeenteraad overwegend geïnformeerd over ontwikkelingen in het sociaal domein?

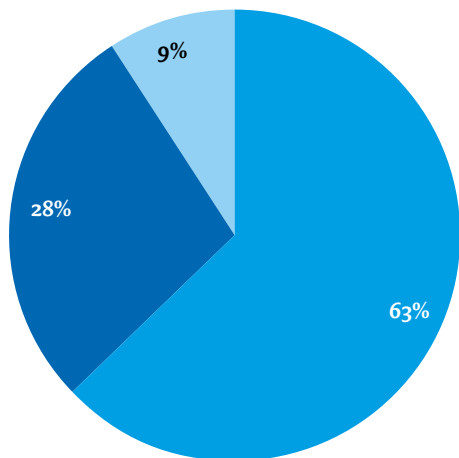

- Overwegend via de reguliere P&C-stukken (m.n. begroting/VJN/NJN/jaarstukken)
- Overwegend via periodieke rapportages, nieuwsbrieven, monitors en dergelijke
- Overwegend via periodieke (voortgangs)gesprekken, thema-avonden en dergelijke
- Anders

Bijna de helft van de gemeenten (47%) geeft aan dat hun raad overwegend wordt geïnformeerd via de reguliere P&C-stukken. Overwegend via periodieke rapportages, nieuwsbrieven, monitors en dergelijke wordt 15% van de gemeenteraden geïnformeerd. 19 gemeenten (6%) informeren hun raad overwegend via periodieke (voortgangs)gesprekken, thema-avonden en dergelijke. Uit de gegeven toelichtingen blijkt dat veelal een combinatie van antwoord a, b en/of c van toepassing is. Voor ongeveer een derde van de gemeenten (32%) is dat de reden om antwoord d. Anders te kiezen.

Vraag 14.

Zijn de gerealiseerde uitgaven voor de gedecentraliseerde taken (netto-lasten) volgens de jaarrekening 2016 lager dan de rijksmiddelen die uw gemeente voor deze taken heeft ontvangen?

- Ja, de uitgaven zijn per saldo lager dan de beschikbaar gestelde middelen
- Nee, de uitgaven zijn per saldo hoger dan de beschikbaar gestelde middelen
- De uitgaven zijn per saldo grosso modo gelijk aan de middelen die voor de decentralisaties beschikbaar zijn gesteld

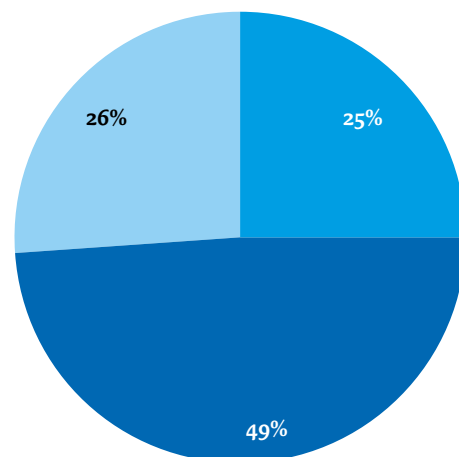
Voor bijna twee derde (63%) van de gemeenten zijn de gerealiseerde uitgaven voor de gedecentraliseerde taken (netto-lasten) volgens de jaarrekening 2016 lager dan de rijksmiddelen die de gemeente voor deze taken heeft ontvangen. Meer dan een kwart (28%) van de gemeenten geeft aan dat de uitgaven per saldo hoger waren dan de beschikbaar gestelde middelen. De overige 32 gemeenten (9%) geven aan dat de uitgaven per saldo ongeveer gelijk waren aan de middelen die voor de decentralisaties beschikbaar zijn gesteld. De 63% gemeenten die een overschot 2016 melden is een hoger percentage dan op basis van het vorige onderzoek verwacht mocht worden. In het voorgaande onderzoek verwachtte 54% van de gemeenten namelijk minder uit te geven in 2016 dan aan (rijks)middelen ontvangen zou worden. Het aandeel gemeenten met lagere gerealiseerde uitgaven dan ontvangen (rijks)middelen is wel duidelijk lager dan de 87% gemeenten die in het vorig onderzoek aangaf over 2015 over te hebben gehouden. Met 28% ligt het percentage gemeenten dat aangeeft dat de gerealiseerde uitgaven in 2016 per saldo hoger zijn dan de ontvangen (rijks)middelen hoger dan de verwachting voor 2016 in het vorig onderzoek (19%), en ook hoger dan het percentage gemeenten dat in het vorig onderzoek een gerealiseerd tekort meldde over 2015.

Uit de gegeven toelichting blijkt dat vooral op Jeugd tekorten worden gemeld, in mindere mate op Participatie

en dat op de WMO 2015 veelal overschotten worden gemeld. De gemeenten die aangeven dat de uitgaven per saldo lager zijn, kunnen dus wel te maken hebben met tekorten op Jeugd en/of Participatie maar konden deze opvangen door het overschot op andere onderdelen van het sociaal domein, veelal op de WMO. De gemeenten die aangaven dat de uitgaven per saldo hoger zijn, konden de tekorten (veelal op Jeugd en/of Participatie) niet meer (geheel) opvangen met de overschotten elders in het sociaal domein.

Vraag 15.

Zijn de verwachte uitgaven voor de gedecentraliseerde taken (netto-lasten) voor 2017 (zoals die in de jaarrekening 2017 opgenomen zullen worden) lager dan de rijksmiddelen die uw gemeente voor deze taken heeft ontvangen?

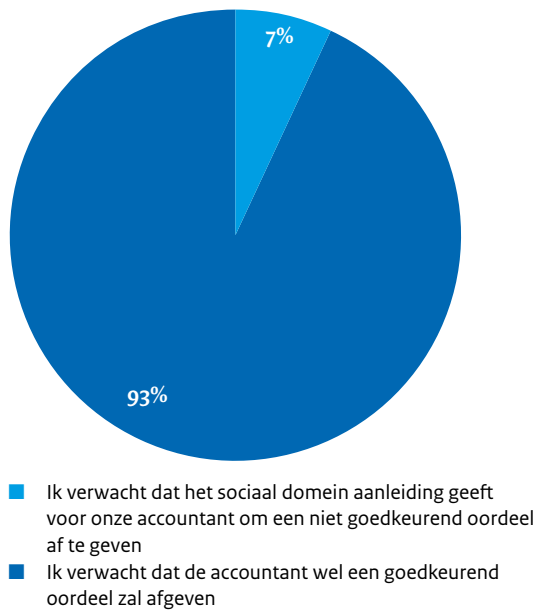

- Ja, de verwachte uitgaven zijn per saldo hoger dan de beschikbaar gestelde middelen
- Nee, de verwachte uitgaven zijn per saldo lager dan de beschikbaar gestelde middelen
- De verwachte uitgaven zijn per saldo grosso modo gelijk aan de middelen die voor de decentralisaties beschikbaar zijn gekomen

In vraag 14 is gevraagd of de werkelijke uitgaven voor de drie decentralisaties in 2016 lager, gelijk of hoger waren dan de beschikbaar gestelde rijksmiddelen, in vraag 15 gaat het om de verwachte uitkomsten in 2017. Iets minder dan de helft van de gemeenten (49%) verwacht dat de uitgaven over 2017 per saldo hoger zullen zijn dan de beschikbaar gestelde middelen. Een kwart van de gemeenten verwacht dat de uitgaven per saldo lager zullen zijn dan de beschikbaar gestelde middelen. De overige 26% denkt dat het per saldo ongeveer grosso modo gelijk zal zijn aan de beschikbaar gestelde middelen. De tendens dat het aandeel gemeenten met overschotten afneemt en die met tekorten toeneemt lijkt zich dus voort te zetten.

Vraag 16.

Verwacht u dat het sociaal domein aanleiding geeft voor uw accountant om een niet goedkeurend oordeel af te geven bij de jaarrekening 2017?

Het overgrote deel van de gemeenten (93%) verwacht bij de jaarrekening 2017 een goedkeurende verklaring van de accountant te ontvangen, 7% verwacht dit niet te krijgen. Als dit percentage goedkeurende verklaringen daadwerkelijk wordt gerealiseerd zou het aandeel gemeenten met een goedkeurende verklaring weer vergelijkbaar zijn met het aandeel gemeenten van vóór de decentralisaties. De stijgende lijn in het aandeel gemeenten lijkt zich door te zetten, over 2015 kreeg 47% een goedkeurende verklaring, over 2016 was dat al opgelopen naar 82%. De inzet van gemeenten (in samenwerking met accountants en anderen) gericht op verbetering van werkprocessen en de verantwoordingsinformatie daarover heeft duidelijk geloofd.

Veel gemeenten geven in hun toelichting bij antwoord B aan dat ze net als over 2016 weer een goedkeurende verklaring verwachten te ontvangen. Regelmatig melden gemeenten in hun toelichting ook dat er verdere verbeteringen zijn doorgevoerd. Een aantal gemeenten licht toe dat ze in voorgaande jaren een verklaring met beperking hadden ontvangen, maar dat er voor 2017 een verbetering heeft plaatsgevonden. Wel melden een aantal gemeenten in hun toelichting dat het een spannende exercitie blijft. Meest genoemde redenen dat het ook een andere verklaring kan worden dan een goedkeurende is de afhankelijkheid van verantwoordingen zorgleveranciers en SVB. De gemeenten die verwachten dat ze door het sociaal domein geen goedkeurend oordeel van de accountant ontvangen melden in de toelichting overwegend dat ze een oordeel met beperking verwachten.

3 Relevante ervaringen voor 2019

Wijziging in het onderzoek en het vragenformulier

Ook dit jaar is de uitvoering van het onderzoek via internet goed bevallen. In de manier waarop het onderzoek wordt uitgevoerd of in de opzet van het vragenformulier hoeven geen wezenlijke veranderingen te worden doorgevoerd. De wijzigingen zitten vooral in de relevantie en formulering van de te stellen vragen.

Wijzigingen in de vragen

De vragen zullen zich moeten relateren aan de fase waarin de decentralisaties zich bevinden. Met de financieel toezichthouders zal net als in voorgaande jaren geïnventariseerd worden waar de informatiebehoefte ligt, welke vragen relevant zijn, welke toegevoegd of geschrapt kunnen worden en welke vragen aanscherping behoeven. Hierbij wordt meegewogen dat het relatief hetzelfde houden van de vragen de mogelijkheid biedt om trends en veranderingen waar te nemen over de tijd dat deze rapportages zijn uitgebracht.

Dit is een uitgaven van:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Directie Bestuur en Financiën

Postbus 20011

2500 EA Den Haag

april 2018